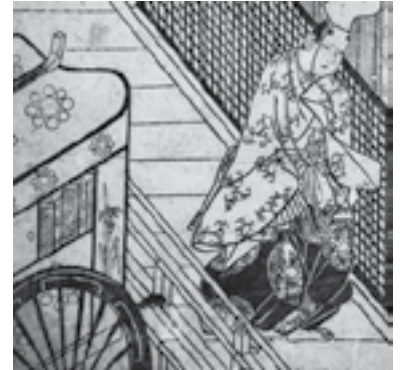

تصویر شماره ۱: بازیگر تئاتر کابوکی، اثر ماساتسویا.

تصویر شماره ۲: در آغوش کشیدن، اثر هیشیکاوا مورونوبو.

تصویر شماره ۳: نجیب زاده و ارباب امپراطور، اثر هیشیکاوا مورونوبو.

تصویر شماره ۴: دختری در حال نظاره شکوفه‌های آلو در شبانگاه، اثر سوزوکی هارونوبو.

اوکیوئه..... وئسه

تصاویر دنیای شناور

هما کشاورزی شهر بابکی

کارشناس ارشد نقاشی دانشگاه هنر تهران

چکیده

یکی از مهم‌ترین گونه‌های هنری ژاپن که در دنیا وجهی یگانه دارد، اوکیوئه یا چاپ نقش چوبی است. اوکیوئه (اوکیو به معنای دنیای گذران و ا به معنای تصویر) به صحنه‌های زندگی گذرا اختصاص یافته و برای ارج نهادن به لذات گذرا بوده است. پیش از دوره ادو (تقریباً ۱۸۶۶-۱۶۱۵)، باسمه‌سازی در ژاپن رواج داشت و در معابد بودایی این چاپ‌نقش‌ها به‌طور رایگان به زائران اهدا می‌گردید؛ اما در دوره ادو ساخت چاپ‌نقش‌های غیردینی با مضامینی از مجلس عشاق، روسپیان زیبا، بازیگران محبوب کابوکی و زندگی روزمره بسیار رونق می‌گیرد و تصاویر بسیاری توسط اساتید اوکیوئه از جمله هیشیکاوا مورونوبو، هیروشیگه و هوکوسای و... خلق می‌گردد. در قرن نوزدهم اوکیوئه در میان عموم مردم محبوبیت خاصی پیدا کرد و منبع الهامی غنی برای هنر غرب گردید.

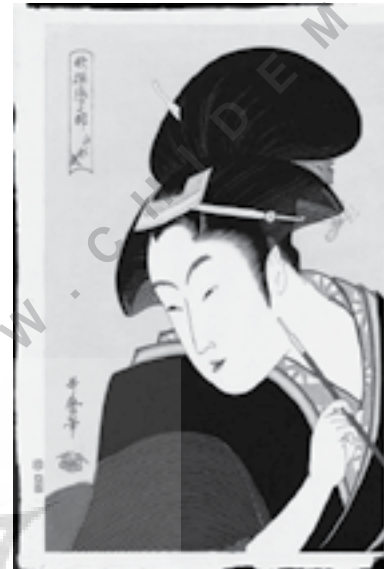
هنر ژاپن و غرب

ژاپن، روابط فرهنگی مدرنش با اروپا را، با حضور خود در یک نمایشگاه بین‌المللی که در پاریس برگزار شد، آغاز کرد. سومین ظهور نمایشگاهی ژاپن در عرصه بین‌المللی در سال ۱۸۷۸ و مجدداً در پاریس و مقارن با دومین حضور ژاپن در پایتخت فرانسه بود و آثار ژاپنی با

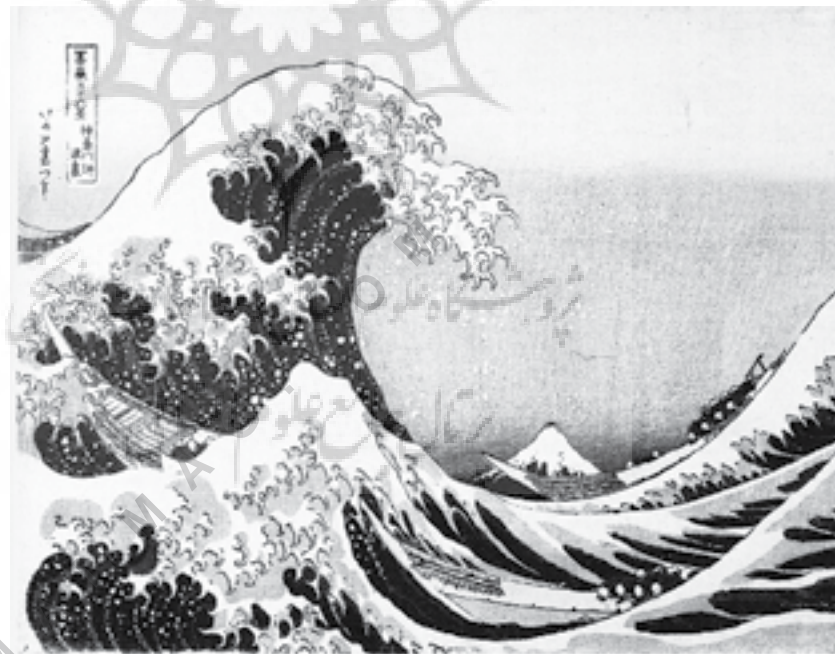
غیردینی و زندگی روزمره که در دوره ادو رونق بسیاری یافته بود، محبوبیت بسیار زیادی در پاریس پیدا کرد. در میان علاقمندان و هواداران فرانسوی که توجه ویژه‌ای به هنر ژاپنی، به خصوص چاپ‌نقش‌های رنگی چوبی، نشان می‌دادند و با جدیت این آثار هنری را بررسی و تبلیغ می‌کردند، ادموند گنکور

تصویر شماره ۶: بازیگر کابوکی، اثر شاراکو.

تصویر شماره ۵: چهره زن، اثر کیتاگاوا اوتامارو.

تصویر شماره ۷: موج عظیم، اثر هوکوسای از مجموعه سی و شش نما از کوه فوجی، ح ۱۸۳۱.

بر این باور بودند انقلابی که در هنر فرانسه ایجاد شد به خاطر چاپ‌نقش‌های چوبی ژاپنی بوده است.

تلاش برای جمع‌آوری این تصاویر برای غربیان به اندازه‌ای بود که نقاش‌های جوان به فروشگاه‌های ژاپنی مراجعه می‌کردند و اشیائی کوچک و ارزان قیمت می‌خریدند و از فروشنده درخواست می‌کردند اجناس‌شان را در قطعه کاغذهای ژاپنی، که در آن زمان قطعه‌های نی‌شی‌کی‌ئه برای این منظور استفاده می‌شد، بپیچند. خیلی زود این حقیقت برملا شد که این مشتریان فقط برای به دست آوردن این نوع خاص کاغذ کادو، هر روز به این فروشگاه‌ها می‌روند و همین حقیقت حجم بالای صادرات نی‌شی‌کی‌ئه را در آن زمان توجیه می‌کند.

حجم بسیار زیادی از کاغذهای چاپی نی‌شی‌کی‌ئه که با قیمت‌های بسیار ارزان صادر می‌شد، کم‌کم زمزمه‌های محبوبیت هنرهای ژاپنی را در خارج از مرزهای این کشور، در اذهان ژاپنی‌ها قوت بخشید. فرانسوی‌های دوستدار هنر ژاپنی هر ماه مهمانی‌هایی ترتیب می‌دادند و در آن آثار مختلف هنر ژاپنی را با یکدیگر مبادله می‌کردند و در مورد آن‌ها به بحث و گفتگو می‌پرداختند. این روند تا آغاز جنگ جهانی هم چنان ادامه یافت. جمع‌آوری و بررسی نقاشی‌ها و چاپ‌نقش‌های چوبی نه تنها در فرانسه، بلکه در آلمان، انگلستان و بعدها در آمریکا گسترش و محبوبیت یافت. تا آنجا که بسیاری از شاهکارهای ژاپن، امروزه در موزه‌های معتبر آمریکا به خصوص در موزه هنرهای زیبای بوستون که دارای زیباترین کلکسیون خارجی است، موزه هنر شیکاگو، موزه‌های شهرهای بزرگی چون نیویورک و در گالری‌های بسیاری از کلکسیونرهای شخصی دیده می‌شود.

اما در داخل ژاپن، سال‌های مدیدی به طول انجامید تا این تصاویر و چاپ‌نقش‌ها برای همگان معرفی شود. البته این بدان معنا نیست که تصاویر چاپ‌نقشی در ژاپن، به‌طور کامل نادیده گرفته می‌شد؛ تعداد کمی از دوستداران و حامیان تصاویر

سرشناس قرار داشت که بعدها کتابی در باب اوتامارو و هوکوسای و نوشته‌هایی در دیگر زمینه‌های هنر ژاپنی منتشر کرد. برادرش جولز هم به اندازه او به این هنر علاقمند بود و هر دوی آنان تا واپسین روزهای زندگی‌شان را وقف آن کردند و حتی

استقبال گرمی مواجه شدند. در میان این همه آثار مربوط به هنرهای زیبایی و صنعتی، ظروف لاک و الکلی/روغنی و چاپ‌نقش‌های چوبی جزو محبوبترین آثار نمایشگاه محسوب می‌شدند.

تصاویر و چاپ‌نقش‌های ژاپنی با مضامین

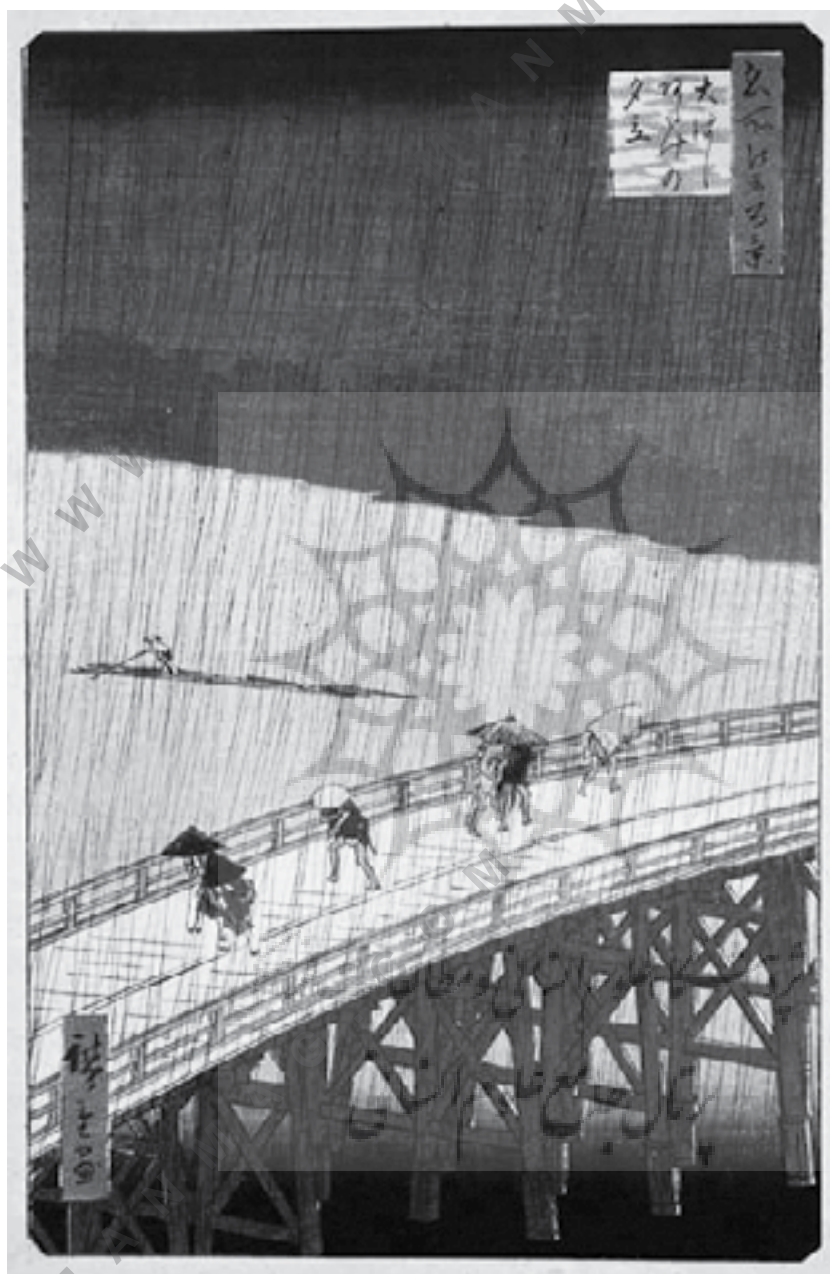

گذرا و روزمره شامل تمام طبقات جامعه اختصاص یافت.

نظریه دیگری وجود دارد که اوایل دوران حکومت ادو هنرمندی به نام ایواسا شوی، در بین عموم مردم تحت عنوان اوکیو ماتابی شهرت یافت. در دوران کیان (۱۶۵۱-۱۶۴۸) آثاری با

رایج بر این باور است که اوکی صفت و به معنای «غمگین» یا «تأسف‌بار» است. یو یعنی «جهان». در واقع زندگی روی زمین «اوکی‌یو» («جهان بی ثبات») نامیده می‌شود. مفهوم اوکیو (در لغت به معنای دنیای گذران) برگرفته از آیین بوداست که می‌گوید لذات و تمایلات دنیوی ناپایدارند و رهایی از امیال و آرزوهاست که به سوی

چاپ‌نقشی، در سال ۱۹۱۷ سازمانی به نام انجمن نقد و بررسی هنرهای ادو^[۱] بنیان نهادند. اعضای این انجمن آثار موجود در کلکسیون‌های شخصی خود را طی جلسات ماهیانه گرد هم می‌آوردند و هر یک از آنان را بررسی می‌کردند. در تابستان ۱۹۲۱ به منظور تشویق و حمایت از مطالعه و بررسی این تصاویر و عکس‌ها،

تصویر شماره ۱۰: بارش ناگهانی بر روی پل، اثر هیروشیگه صد منظره مشهور از ادو.

امضای اوکی‌یو ماساتوشی وجود داشت در حالی که کمی بعد آثاری به چشم می‌خورد که نام اوکی‌یوئوئوئو (هنرمند اوکی‌یوئوئو) روی آنان نوشته شده است. احتمالاً ریشه اصطلاح اوکی‌یوئوئوئو از این حقیقت سرچشمه می‌گیرد که مکاتبی که به وسیله اوکی‌یو ماتابی

ادراک و اشراق ره می‌برد. لیکن در دوران لذت‌مدار ادو (تقریباً ۱۸۶۶-۱۶۱۵)، اوکیو وجهی نویافت، و آن اینکه اگر لذایذ امری ناپایدار و گذرا باشد، چرا طعم آن‌ها را تا آن زمان که می‌پایند به تمامی نچشیم؟ به این ترتیب بود که اوکی‌یوئوئو یا «تصاویر جهان بی‌ثبات» به صحنه‌های زندگی

تصویر شماره ۸: پسر بچه و کوه فوجی، اثر هوکوسای، ۱۸۴۰.

تصویر شماره ۹: یوکایچی، از مجموعه پنجاه و سه ایستگاه توکایدو اثر هیروشیگه.

انجمن اوکی‌یوئوئوئو ژاپن^[۲] تأسیس گردید. بعدها سازمانی دیگری به نام انجمن طرفداران اوکی‌یوئوئوئو^[۳] ایجاد شد. در سال ۱۹۴۲، این انجمن و انجمن اسبق اوکی‌یوئوئوئو ژاپن با یکدیگر ادغام شدند و یک سازمان جدید با نامی جدید و با ریاست مارکوئیس ناگاتا که آسانو و با مدیریت امور انجمن دکتر شیزویا فوجیکا که ایجاد شد. در نتیجه تلاش‌های جدی و صادقانه طرفداران اوکی‌یوئوئوئو، و محبوبیتی که این تصاویر بین مردم عام پیدا کرد، اوکی‌یوئوئوئو جایگاهی ویژه در هنرهای زیبای ژاپن به دست آورد.

معنا و ریشه لغوی اوکی‌یوئوئو

اما ریشه و معنای لغوی اوکی‌یوئوئو چیست و از کجا سرچشمه می‌گیرد؟ کارشناسان نظریه‌های مختلف را در خصوص معنی این اصطلاح مطرح کرده‌اند. یک نظریه

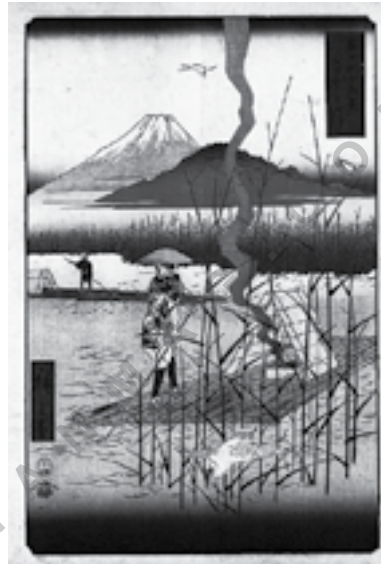
1- Edoe Kanshokai

2- Ukiyoe Society of Japan

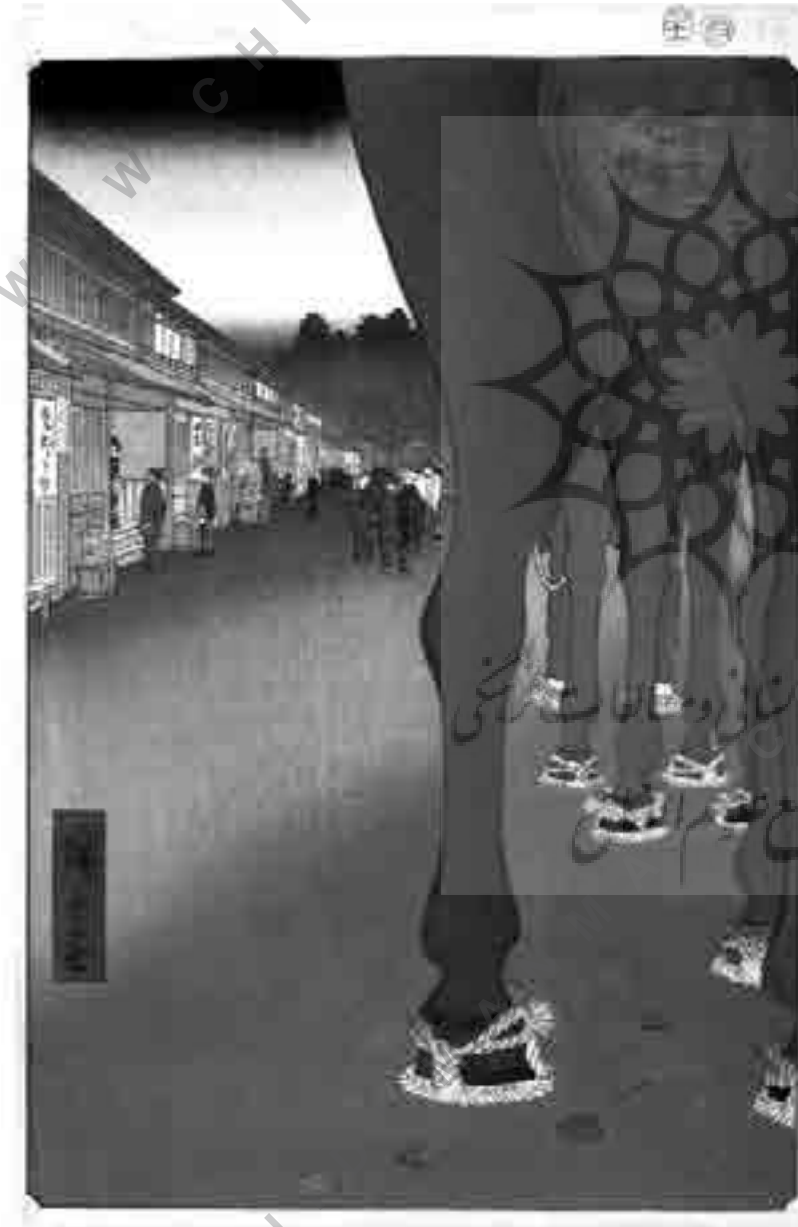
3- Ukiyoe Doko Kai

تصویر شماره ۱۲: معبد، اثر هیروشیگه صد منظره مشهور از ادو.

تصویر شماره ۱۱: رودخانه ساگامی، از مجموعه سی و شش منظر از کوهستان فوجی اثر هیروشیگه.

تصویر شماره ۱۳: غلاف زرد، اثر هیروشیگه صد منظره مشهور از ادو.

تماشاگران، لژها و قهرمانان افسانه‌ای اش منبع بی‌پایان هنرمندان اوکیوئه شد (دله، ۱۳۸۲، ۱۱۰).

وقایع تاریخی، جدال‌های درونی و اخلاقی و امیال نفسانی، و حتی داستان‌های ارواح. این ژانر تئاتری جدید با صحنه،

بنیان گذارده شد و بعدها توسط اوکیو ماساتوشی ادامه یافت، پیروانش آنقدر زیاد شدند که ضرورت تفکیک آن‌ها از نقاشان کانو، توسا و دیگر مکاتب هنری احساس شد.

موضوعات اوکیوئه

مفهوم هنر به مثابه بیان آرمان‌های عرفانی و دینی یا ضبط جوهره شاهکارهای ادبی، نزد این هنرمندان اوکیوئه اعتباری نداشت. تمرکز هنرمندان باسهمه کار بر دنیای اطرافشان بود و دغدغه گذشته پرشکوه و دیرپا را نداشتند.

این گروه نقاشی و چاپ نقش‌ها را محملی می‌دانستند برای نمایش صحنه‌های دلخواه‌شان از تئاترها و داستان‌ها، و عالم شناور و گذرا یا اوکیو که متشکل بود از صحنه‌های خیابانی، چایخانه‌ها، بازیگران مرد، روسپیان و رقصندگان مشهور، و زندگی جاری در ورای درهای بسته روسپی‌خانه‌ها و بازیگران محبوب کابوکی. ارج نهادن به همین لذات گذرا و زیبایی ناپایدار بود که شکوفه‌های گیلاس و زیبارویان و بازیگران مشهور را موضوع چاپ نقش‌ها نمود.

همان‌طور که گفته شد، یکی از موضوعات مورد توجه هنرمندان اوکیوئه، تئاتر کابوکی^[۴] بود که در اواخر قرن شانزدهم شکل گرفته است و اساس آن بر رقص و خیمه‌شب‌بازی مبتنی است. کابوکی به سرعت جای خود را میان عامه مردم گشود، و نمایشنامه‌هایی برای خاندان‌های برجسته بازیگران نوشته شد؛ هر نقش کابوکی به خانواده‌ای از بازیگران اختصاص یافت که نسل به نسل آن را بازی می‌کردند. خاندان‌های مختلف را می‌شد از روی نشان‌های مخصوص و نوع گریم آن‌ها شناخت. در سال ۱۶۲۹ شگون که مصمم بود اعمال غیراخلاقی را از تئاتر برچیند، فرمان داد که کلیه نقش‌ها را مردان بازی کنند. از آن پس مردان جافتاده تمامی نقش‌ها را بازی می‌کردند. درون‌مایه این نمایش‌نامه‌ها عبارت بودند از: حماسه‌ها و افسانه‌ها،

4- kabuki

فرآیند تولید

برای ساختن تصاویر چاپی سه مرحله وجود دارد: طراحی، حکاکی و چاپ. برای اینکه یک تصویر چاپی پا به عرصه ظهور بگذارد هنرمندان متحمل زحمات زیادی می‌شوند.

اولین قدم را نقاش برمی‌دارد. او کارش را با تهیه یک طرح مقدماتی از تصویر مورد نظرش آغاز می‌کند. طرح را به چاپگر نشان می‌دهد و پس از گرفتن تأییدیه از او، طرح نهایی را روی یک کاغذ به نام مینوگامی^[۵] می‌کشد تا حکاک به راحتی بتواند جزئیات طرح را ببیند. سپس حکاک نمونه آزمایشی چاپ نقش اصلی را برایش بفرستد. بعد از آنکه نمونه آزمایشی به دستش رسید، هنرمند طرح رنگی خود را طراحی می‌کند، روی هر ورق طرح مربوط به چاپ نقش چوبی رنگی، یک رنگ به کار می‌برد و دوباره آن را برای حکاک باز می‌فرستد.

دومین قدم مربوط به حکاک می‌باشد. به محض دریافت طرح نهایی چاپ نقش چوبی اصلی، حکاک آن را دمر و (به رو) روی قالب آماده می‌چسباند. پس از خشک شدن کار حکاکی خود را آغاز می‌کند؛ اطراف خطوط را می‌برد و ظریف‌کاری‌های لازم را انجام می‌دهد. برای اینکه بتواند فوت و فن‌های تخصصی حرف‌هایش مانند منبوری^[۶]، کبوری^[۷]، مودابوری^[۸] و ایتابوکاشی^[۹] را عملی سازد، بایستی بسیار حرف‌های و خبره باشد. اگر چاپ‌نقش‌ها به رتوش نیاز داشته باشند، حکاک به وسیله ابزاری به نام ایرکی این کار را انجام می‌دهد. زمانی که بریدن چاپ‌نقش به پایان رسید، برای تهیه طرح رنگی، حکاک چندین نمونه آزمایشی تهیه می‌کند و آنان را برای نقاش ارسال می‌نماید. بعد از آنکه روی نمونه‌های آزمایشی با طرح رنگی کار شد، نمونه‌ها به حکاک بازگردانده می‌شوند و حکاک چاپ‌نقش‌های رنگی را می‌برد. اغلب به

منظور صرفه‌جویی، از هر دو سمت چاپ‌نقش‌های چوبی استفاده می‌شود. به محض اینکه چاپ‌نقش‌ها آماده و آزمایش شدند برای چاپگر ارسال می‌شوند.

آخرین گام را چاپگر برمی‌دارد. سهم او در فرآیند به اتمام رساندن شامل سوری اواسه^[۱۰]، کاکاواسه^[۱۱]، کارازوری^[۱۲]، بوکاشی^[۱۳]، کیمکومی^[۱۴]، کنتو-ناوشی^[۱۵] و غیره می‌باشد. مهیا کردن قلم مو و بارن، همانند ترکیب کردن رنگ‌ها، وظیفه او محسوب می‌شود که کار بسیار مهمی در حرفه او به‌شمار می‌آید. کیفیت تصویر چاپی نهایی، تا حد زیادی به مهارت چاپگر در استفاده از قلم مو و بارن بستگی دارد.

چاپ، یک کار ترکیبی از هنر نقاش، حکاک و چاپگر است و فقط زمانی که این سه با یکدیگر هماهنگی کامل داشته باشد، می‌توان یک شاهکار هنری خلق کرد. کل این فرآیند باید زیر نظر چاپگر انجام شود.

هنرمندان سرشناس اوکیوئه

نخستین هنرمند چاپ‌نقش کارهیشیکاوا مورونوبو^[۱۶] (حدود ۱۶۱۵-۱۶۹۴) نام داشت که در نقاشی پرده‌نگارها و طوماری‌ها هم چیره دست بود. او برخلاف چاپ‌نقش‌کاران بعدی، تنها در خلق یک درون‌مایه خاص تبحر نداشت، بلکه تمامی فعالیت‌های متعارف، از نمایش‌ها و جشنواره‌های مهم، تا زندگی در عشرت‌کده‌ها، و صحنه‌هایی از ادبیات ژاپنی را به تصویر می‌کشید. اگرچه دوران پیش از ابداع چاپ‌نقش رنگین به «دوره ابتدایی اوکیوئه» موسوم است، به‌راستی اصطلاح ابتدایی برای توصیف هنر هیشیکاوا مورونوبو، واژه نامناسبی است، چرا که آثار وی، چه نقاشی‌ها چه چاپ‌نقش‌ها و چه تصویرگری‌هایش، بسیار پیچیده و متهورانه‌اند. در تاریخ

10- suri-awase

11- kakeawase

12- kakeawase

13- arazuri bokashi

14- Kimekomi

15- kento-naoshi

16- Hishikawa Moronobu

اوکیوئه، چاپ‌نقش‌های شهوانی همواره درون‌مایه‌ای دلخواه بوده است، و این زمره آثار مورونوبو دل‌انگیزترین و تغزلی‌ترین آن‌ها به‌شمار می‌روند. در آثار وی هم زنان و هم مردان در جامگان باب روز آن دوره به تصویر درآمده‌اند، و مردان را به راحتی می‌توان از روی مدل مویشان که تا فرق سر تراشیده شده است، بازشناخت (Addis, 1993, 93).

گذار به مرحله چاپ‌نقش‌سازی رنگی در سال ۱۷۶۵ به وقوع پیوست. سوزوکی هارونوبو^[۱۷] (۱۷۲۵-۱۷۷۰) نخستین هنرمندی بود که چاپ‌نقشی رنگی را برای تبریک سال نو، مشتمل بر شعر و تقویم نمادین از ماه‌ها، بر روی کاغذی نفیس طراحی کرد. دختری در حال نظاره شکوفه‌های آلو در شبانگاه، یکی از زیباترین آثار هارونوبوست که در آن دختر جوانی را بر روی یک ایوان تصویر کرده است که فانوسی به دست دارد و نخستین شکوفه‌های بهاری را نظاره می‌کند. زیبایی بسیار ظریف پیکر دختر جوان با خطوط منحنی لطیفش در مقابل هندسه قدرتمند کل ساختار تصویر، نمودی شکننده می‌یابد. مهارت فوق‌العاده این اثر نیز به مانند سایر آثار هنری ژاپن در پس سادگی ظاهری ترکیب‌بندی مکتون می‌ماند.

برخی از دیگر هنرمندان برجسته اوکیوئه عبارتند از: کیتا گاوا اوتامارو^[۱۸] با تصاویری عریان‌تر، واقعی‌تر، و صریح‌تر از هارونوبو، و هنرمند ناشناخته‌ای با نام شاراکو^[۱۹] که شمار بسیاری چاپ‌نقش در طول تنها یک سال پدید آورد و بعد ناگهان ناپدید شد (ibid, 97).

نمی‌توان از اوکیوئه سخن گفت و نام کاتسوشیکا هوکوسای^[۲۰] و آندو هیروشیگه^[۲۱] را به میان نیاورد. این دو هنرمند، برجسته‌ترین خالقان اوکیوئه در قرن نوزدهم به‌شمار می‌روند، که

17- Suzuki Harunobu

18- Kitagawa Utamaro (1753-1806)

19- Sharaku

20- Katsushika Hokusai

21- utagawa Hiroshige

تصویر شماره ۱۴: چاپ نقش رنگی بانو هینازورو، اثر کیتاگاوا اوتامارو، ح ۱۷۹۴.

و شش نما از فوجی، از پرسپکتیو بهره می‌گیرد و به مدد خطوط دور شونده رودخانه در راستای انبارها، چشم را به سوی کوهستان در دوردست‌ها هدایت می‌کند، لیکن با دست کاری و تحریف پرسپکتیو و واقعیت‌های فرعی دیدگانی، نقوش تزئینی رنگین را تخت می‌سازد، و با حفظ کیفیات کاملاً ژاپنی در چاپ نقش‌های چوبی‌اش، بیرق فتح واقع‌گرایی تصویری را بر فراز آثارش به احتزاز درمی‌آورد (ibid, 34). هوکوسای در سن هشتاد و نه سالگی درگذشت. تولیدات نقاشی، چاپ نقش، طراحی، و تصاویر باسهمه‌های چوبی‌اش، بیش از هر هنرمند ژاپنی دیگر در دنیا شهرت دارد (ibid, 104-105).

طبع آزمایی کرده است. همچنین در برخی از چاپ نقش‌های رنگین خود در اوایل دهه ۱۷۸۰ در استفاده از پرسپکتیو افراط را پیموده است. برخی از آثار وی را می‌توان از موفق‌ترین نمونه‌هایی خواند که عناصر غربی و شرقی را درمی‌آمیزد؛ برخی از این زمره آثارش ضمن آنکه واجد استحکام و تعادل مشابه آثار پوسن‌اند، هم‌چنان سلطه حرکت موزونی را بازمی‌تابند که یکسره شرقی است. او متهورانه و با اطمینان تضاد بافتی میان منظره برخورداری از نظام صوری را با آسمان ناتورالیستی درمی‌آمیزد (ibid, 33).

هوکوسای در آثار متأخرش از این ترکیب فاصله می‌گیرد. در برخی از آثار خویش، از جمله در چاپ نقش‌های معروف سی

هزاران چاپ نقش در مضامین مختلف را به عالم هنر تقدیم کرده‌اند. ولی هر دوی آن‌ها بیشتر به سبب چاپ نقش‌هایی که از چشم‌اندازهای طبیعی خلق کرده‌اند، محبوب و مشهورند. هوکوسای مضمون کوهستان فوجی^[۲۲] را برای هنرآفرینی‌هایش برمی‌گزیند و هیروشیگه ایستگاه‌های جاده توکایدو^[۲۳] را.

هوکوسای (۱۷۶۰-۱۸۴۹) موقعیت خود را به‌عنوان یک نقاش، چاپ‌نقش‌گر، و تصویرگر کتاب، پیش از خلق تصاویر فوجی در هفتاد سالگی، تثبیت کرده بود. او چندین مجموعه، سی و شش‌تایی، ده‌تایی، و سه‌تایی، از موضوع دلخواهش، یعنی کوهستان فوجی، در موقعیت‌های مختلف و پس‌زمینه‌ها و پیش‌زمینه‌های مختلف خلق کرد. مشهورترین اثر هوکوسای، و شاید بتوان گفت مشهورترین اثر هنری ژاپن در جهان، موج عظیم نام دارد. هوکوسای در این تصویرگویی نهایت نیروی متصور برای یک موج را به تصویر کشیده است. تصویر کوه فوجی نوعی کیفیت ثبات به اثر می‌بخشد. اگرچه فوجی کوچک تصویر شده است، حضور قاطعش نماینده این حقیقت است که صحنه پیش‌زمینه که تنها در یک دم رخ می‌دهد و پایان می‌یابد، تنها بخشی از زنجیره‌ای به غایت عظیم‌تر است که در عین پایداری، گذراست.

کاتسوشیکا هوکوسای بیش از سایر باسهمه کاران ژاپنی، سرسختانه در جستجوی مواد و مصالح و مهارت‌ها و منابع جدید بود. تردیدی نیست که وی با نقاشی و چاپ نقش‌سازی غربی بیگانه نبوده است. او در سال ۱۸۱۲ کتاب راهنمای کوچکی را با نام درس‌های ساده شده طراحی تدوین کرد، و در آن خط در طراحی را مشتمل بر منحنی‌ها و مربع‌ها توصیف کرد، و این سخن خود را از طریق نمودارهای قابل اندازه‌گیری و طراحی حیوانات بر روی نمودارها، نشان داد. برخی از نمونه‌های آثاری که امضای وی را بر خود دارند، نشان می‌دهند که او با رنگ و روغن نیز

22- Fuji

23- Tokaido

فرم، رنگ، و ترکیب‌بندی، در بازنمود فعالیت‌های روزمره بشری توفیق می‌یابد (ibid, 107).

چاپ‌نقش‌های «صد منظره مشهور از ادو» اثر هیروشیگه در قیاس با کارهای آغازین هیروشیگه دارای طرح‌های پیش پا افتاده‌تر و رنگ‌ها خام هستند. با این وجود، این مجموعه به سبب متأخر بودنش و تأثیری که بر نقاشان امپرسیونیست نهاد، اهمیت ویژه‌ای یافت.

آخرین بارقه‌های حیات در چاپ‌نقش سنتی ژاپنی، جوششی عظیم در اروپا به راه انداخت، و هنرمندان امپرسیونیست و پست امپرسیونیست را چنان شیفته هنر ژاپن، به ویژه چاپ‌نقش‌های اوکیوئه، نمود، که کمتر هنرمند نوگرایی را در این زمان می‌توان یافت که تأثیر هنر ژاپن به گونه‌ای در اثرش رسوخ نکرده باشد، تا آن‌جا که برخی از آن‌ها به نسخه‌برداری از چاپ‌نقش‌های اوکیوئه پرداختند. از مهمترین این هنرمندان می‌توان به ویسلر، ماری کاسات، ونگوگ، ادگار دگا، لوترک اشاره کرد. ■

منابع

۱- دلّه، نلی، ژاپن روح گریزان، ترجمه ع. پاشایی، انتشارات روزنه، تهران، ۱۳۸۲.

2- Addiss, Stephen and Yoshiko Seo, Audrey, How to Look at Japanese Art, Abrams, New York: 1996.

3- Kozbelt, A. (2007), Lifespan Creativity in a Non-Western Artistic Tradition: A Study of Japanese Ukiyo-e Printmakers, INT'L J. Aging and Human Science, Vol. 65, No. 1, pp. 23-51.

4- Mihara, S. (1943), Some Aspects of Japanese Classical Picture Prints, Monumenta Nipponica, Vol. 6, No.1, pp. 245-261.

5- Sullivan, Michael, the Meeting of Eastern and Western Art, University of California Press, London: 1997.

تصویر شماره ۱۵: نامه، اثر ماری کاسات، ح ۱۸۹۰، چاپ‌نقش اسیدتی.

کرد که مجموعه دوم توفیق بسیاری یافت، به گونه‌ای که بنا برخواست سفارش دهندگان بارها و بارها نسخه‌های جدیدی از آن به بازار فرستاده شد. با سفر فزاینده مردم از جاده توکایدو، این چاپ‌نقش‌ها حالت نوعی سوغات را پیدا کردند. صحنه‌های تصویر شده از این جاده تنها یک برداشت فردی نیست، بلکه روح ژاپن را در شهرها، شهرستان‌ها، و روستاها بازمی‌تابد، و هر یک ویژگی‌های مختلفی از طبیعت و تغییر فصول، ساعات مختلف روز، و آب و هوای مختلف را به نمایش می‌گذارد. همچنین در این تصاویر کلیه فعالیت‌های مردم در طبقات اجتماعی مختلف بازنموده شده‌اند. هیروشیگه علاوه بر به تصویر کشیدن این ویژگی‌ها، به سبب مهارتش در کاربست خط،

اگر هوکوسای را هنرمند مبتکری بدانیم که طبیعت را برای نیل به غایات خویش شکل بخشید، و از هر شیوه و خاستگاهی به منظور دستیابی به تأثیرات بصری اش بهره گرفت، هیروشیگه (۱۷۹۷-۱۸۵۸) را باید شاعری پراحساس بخوانیم که در ظواهر و حالات یک صحنه کنکاش می‌کرد، بی‌آنکه تحریف زائد یا دخالتی فنی را بر آن تحمیل کند. هیروشیگه گه‌گاه به پرسپکتیو ابتدایی و ناپخته‌تر غربی رجوع می‌کرد.

نمایش لطیف و تصور شاعرانه در آثار هیروشیگه (۱۷۹۷-۱۸۵۸) قابل مشاهده است. او دو مجموعه مهم، یکی سی و شش منظر از کوهستان فوجی، و دیگری پنجاه و سه ایستگاه توکایدو، را خلق